

F.B. KÖÇƏRLİ İRSİNƏ DAİR KİTABXANA RESURSLARININ TİPOLOJİ TƏHLİLİ

Şəhla Qəmbərova

F.B.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının direktoru, AMEA-nın M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun dissertantı, Azərbaycan, cbs-1968@rambler.ru

Типологический анализ библиотечных ресурсов о наследие Ф.Кочарли
В статье проведен типологический анализ библиотечных ресурсов о наследии Ф.Кочарли. Здесь сгруппированы литература по типологическому знаку.

Typological Analysis of The Library Resources about F.Kocharli's Heritage
In the article was carried out typological analysis of the library resources about F.Kocharli's heritage. Here are grouped literature on the typological sign.

Açar sözlər: *F.B.Köçərli, kitab tipləri, məqsəd və oxucu təyinatı, elmi ədəbiyyat, tədris ədəbiyyatı*

Ключевые слова: *Ф.Б.Кочарли, типы книг, назначение и считывание, научной литературы, учебная литература*

Key words: *F.Kocharli, types of books, purpose and reader assignment, scientific literature, teaching literature*

Giriş: Məqalədə F.B.Köçərli irsinə dair kitabxana resurslarının tipoloji təhlili aparılmışdır. Burada müəllif tərəfindən tədqiqata cəlb olunmuş ədəbiyyattipoloji əlamətə görə qruplaşdırılmışdır.

Firidun Bəy Köçərli irsinin öyrənilməsi zamanı yazıcının irsi müxtəlif aspektlərdən araşdırılmış və bu zaman müxtəlif tipli və növlü nəşrlər yaranmışdır. Kitabların tiplərə bölünməsinin əsasında nəşrin məqsəd və oxucu təyinatı durur.

Kitabların oxucu təyinatı dedikdə, həmin ədəbiyyatın müəyyən oxucu qrupu üçün yaradıldığı başa düşülür. Oxucu təyinatına görə kitabların bölgüsü yaranır. Bu bölgünün əsasını oxucunun yaşı, sənəti və ixtisası təşkil edir. Məzmununa görə təsnifləşdirilmiş ədəbiyyat növlərinin hər biri məqsəd və oxucu təyinatına görə bir neçə tipi özündə birləşdirir. (1, s. 290)

Bilik sahələri üzrə təsnifat ədəbiyyatla müvafiq elm və texnika sahəsini müəyyənləşdirməyə imkan verdiyi kimi, kitabların tiplərə bölünməsi də kitabları məqsəd istiqaməti üzrə təsnifləşdirməyə imkan verir.

Məqsəd və oxucu təyinatından, yerinə yetirdiyi funksiyadan, məlumatın həcmi və xarakterindən, nəşrin məzmunundan, tərtibat və nəşrin formasından və s. asılı olaraq kitab növündə olan nəşrlər tiplərə bölünür.

Kitabın aşağıdakı tipləri vardır:

1. Elmi ədəbiyyat və yaxud elmi kitablar;
2. Bütün təlim növləri üzrə tədris ədəbiyyatı və yaxud tədris kitabları;

3. İstehsalat və təlimat ədəbiyyatı və yaxud istehsalat və məlumat kitabları;

4. Soraq-məlumat ədəbiyyatı;

5. Rəsmi sənəd ədəbiyyatı;

6. Elmi-kütləvi ədəbiyyat. (1, s. 292)

Bu kitab tiplərindən hər birinin öz oxucusu vardır. Başqa sözlə kitabın məqsəd və oxucu təyinatı hər bir kitab tipinin öz oxucusu formalaşdırır, inkişaf etdirir, onların sorğu və tələbatlarının ödəməyə istiqamətləndirir.

Kitab tiplərindən birincisi elmi ədəbiyyatdır. Elmi ədəbiyyatda elmi və texniki nailiyyətlər, ixtiralar, mülahizələr, nəzəriyyələr, müxtəlif elmi prinsiplər, metodlar, görüşlər, elmi tədqiqatların və eksperimentlərin metodikası və s. öz əksini tapır. Elmin inkişaf səviyyəsi, istiqaməti, tədqiqatların mövzusu və əldə edilən nəticələr elmi ədəbiyyatda verilir. Habelə elmi ədəbiyyatda elmin qarşısında duran vəzifələr, işlənmiş və işlənməyə, tədqiq olunmağa ehtiyacı olan problemlər və s. öz əksini tapır.

Kitab tipləri içərisində mühüm yer tutan elmi ədəbiyyat tarixən ilkin yaranan kitab tipidir. Kitabın bütün başqa tiplərinin mövzusu, məzmunu, səviyyəsi və xarakteri elmi ədəbiyyatın vəziyyəti ilə müəyyənləşir.

Elmi ədəbiyyatın böyük əksəriyyəti görkəmli alimlərin əsərləri külliyyəti, çoxcildli əsərlər, seçilmiş əsərlər, ayrı-ayrı əsərlər, məcmuələr şəklində çapdan buraxılır.

Əsərlər külliyyəti, seçilmiş əsərlər akademik nəşrlər şəklində hazırlanır və çapdan buraxılır. Onu da qeyd etməliyik ki, bu mürəkkəb quruluşa malik olan külliyyatlarda, yəni seçilmiş əsərlərdə, xüsusilə akademik nəşrlərdə yazıçının, şairin, alimin bütün ədəbi və elmi irsi, hətta əsərlərinin variantları, müxtəlif mövzulu məktubları və s. öz əksini tapır. (1, s. 367) Bəzən səhvən akademiya-ların nəznində olan nəşriyyatların çap etdiyi kitabları akademik nəşr adlandırırırlar. (3, s.21)

Elmi ədəbiyyatın müəyyən hissəsi kollektiv elmi işçilər və alimlər tərəfindən hazırlanıb nəşr edilir. Elmi ədəbiyyatın bu şəkildə, yəni bir qrup müəlliflər tərəfindən nəşri son dövrlərdə artmış və bu elmlərin differensiasiyası və inteqrasiyası ilə əlaqədardır. Kollektiv elmi əsərlər monoqrafiyalar, məqalələr məcmuəsi və s. nəşrlər formasında çapdan buraxılır. Bir sıra hallarda ümumi xarakterli mövzular, məqsəd və oxucu təyinatı eyni olan ədəbiyyat seriyaları nəşr edilir.

Monoqrafiyalar da elmi ədəbiyyatın növü olub konkret bir mövzuya həsr olunmuş elmi-tədqiqat əsəridir. (4, s.114) Monoqrafiya elmi yaradıcılıq işidir, müəyyən problem və ya müasir elm aləmini narahat edən hansısa məsələnin araşdırılması haqqında olan materialın əhatəli şərhidir. Monoqrafiyalarda qarşıya qoyulan problemlər, biliyin müəyyən bir hissəsi və sahəsi tam və əhatəli şəkildə araşdırılır və ya işıqlandırılır. Monoqrafiyalarda eksperimental işlər nəzəri cəhətdən ümumiləşdirilir (17, s. 29).

Firidun bəy Köçərli irsinə dair monoqrafiyalara ilk öncə 1963-cü ildə Bəkir Nəbiyevin müəllifliyi ilə Azərbaycan SSR EA nəşriyyatında nəşr olunmuş “Görkəmli tədqiqatçı və ədəbiyyatşünas (1863-1920)” monoqrafiyasının misal göstərmək olar. Monoqrafiyanın redaktoru Şıxəli Qurbanovdur. (10, s.2) Monoqrafiyanın birinci fəslə “Həyatı və pedaqoji fəaliyyəti”; ikinci fəslə “Ədəbi-tənqidi görüşləri”; üçüncü fəslə “Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi materialları” adlanır. Monoqrafiyaya müxtəsər biblioqrafiyanın əlavə edilməsi monoqrafiyanın biblioqrafik mənbə baxımından əhəmiyyəti artırır. Adı çəkilən müəllifin 1986-cı ildə nəşr olunmuş “Firidun bəy Köçərli: Mənalı ömürdən səhifələr” monoqrafiyası da eyni zamanda Firidun bəy Köçərlinin irsinin öyrənilməsinə xidmət edir. Gənclik nəşriyyatında çap olunan monoqrafiyaya “Ön söz” (11, s.3); “Fikirlər karvanı” (11, s.15); “Böyük yolun başlanğıcı” (11, s.32); “Ən dəqiq meyar-xalqa xidmətdir” (11, s.74); “Əziz və mübarək kitab” (11, s.149); “İstifadə olunan ədəbiyyatın müxtəsər siyahısı” (11, s.214) daxil edilmişdir.

1984-cü ildə İ.Bektaşinin müəllifliyi ilə nəşr olunan monoqrafiya “Firidun bəy Köçərlinin yaradıcılıq yolu” adlanır. Bu monoqrafiyada F.Köçərli irsi ədəbi tənqiddə (3, s.6-25); Klassik ədəbiyyatın tədqiqi (3, s.26-108); Ədəbi tənqidi məqalələr (3, s.109-115); Qardaş xalqlar ədəbiyyatı haqqında (3, s.116-139); Dilimizin saflığı uğrunda mübarizə (3, s.140-155); Uşaq və xalq ədəbiyyatına məhəbbət (3, s.156-183) başlıqları Köçərli irsinin öyrənilməsi aspektindən diqqəti çəkir.

Firidun bəy Köçərli irsinin öyrənilməsi baxımından önəmli olan monoqrafiyalardan biri də Veydəddin Pirəliyevin “F.B.Köçərlinin publisistikası” adlı monoqrafiyasıdır. 2010-cu ildə Bakıda nəşr olunan monoqrafiyanın redaktoru X.Q.Məmmədovdur. (14, s.2) Monoqrafiyada F.B.Köçərli publisistikasında milli intibah məsələsi; F.B.Köçərli publisistikasında xalq maarifi məsələləri, Azərbaycan publisistikasının inkişaf mərhələləri və F.B.Köçərli publisistikası; F.B.Köçərli publisistikasında bədii ədəbiyyatdan istifadə üsulları; F.B.Köçərli publisistikasının sənətkarlıq xüsusiyyətləri; Firidun bəy Köçərlinin “Ana dili” məqaləsi; “Ana dili” məqaləsi: mübahisələr və müzakirələr kimi məsələlərə aydınlıq gətirilmişdir.

H.Əhmədovun müəllifi olduğu 2013-cü ildə nəşr olunan “Maarif fədaiələri: Qoşa qanad” adlı kitabda Qori Müəllimlər Seminariyasının iki tanınmış məzunu F.Köçərli və R.Əfəndiyevin elmi pedaqoji fəaliyyəti işıqlandırılır. Həmçinin kitabda H.Əhmədov. Ön söz; Firidun bəy Köçərlinin anadan olmasının 150 illik yubileyi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı; İrəvan gimnaziyasının Azərbaycan dili müəllimi (5, s.12-33); F.Köçərli: İrəvan elmi pedaqoji və ədəbi mühiti (5, s.34-61); F.Köçərli: Gürcü elmi-pedaqoji və ədəbi mühiti (5, s.62-70); Məşhur maarifçi, böyük ziyalı və ürəyi atəşli müəllim (5, s.71-84); F.Köçərli və Qazax Müəllimlər Seminariyası (5, s.85-95); F.Köçərlinin İrəvan Gimnaziyasında Azərbaycan dili proqramı (5, s.96-102); F.Köçərlinin bəzi məqalələrindən parçalar (5, s.103-109); F.Köçərli ilə

Əli Hüseynovun 1918-ci ildə "Azərbaycan" qəzetində dərc edilmiş məqalələrinin surətləri (5, s.120-121) daxil edilmişdir.

2015-ci ildə Mehriban Şirzadənin müəllifliyi ilə nəşr edilmiş "Milli-mənəvi dəyərlərimizin ədəbi, bədii və pedaqoji abidəsi" adlı monoqrafiyada məşhur Azərbaycan pedaqoqu, tanınmış maarifçi Firidun bəy Köçərlinin həyat və fəaliyyətindən bəhs olunur. Onun 1912-ci ildə nəşr etdirdiyi "Balalara hədiyyə" kitabında öz əksini tapmış milli-mənəvi tərbiyəsində, şəxsiyyət kimi formalaşmasında bu gün də əhəmiyyətini saxlayan, aktuallığı ilə seçilən elmi-pedaqoji dəyərləri aşkarlanır və qiymətləndirilir. Monoqrafiya "Elm və təhsil" nəşriyyatında işıq üzü görmüşdür. (16, s.2)

2016-cı ildə "Elm və təhsil" nəşriyyatında Pərixanım Mikayılqızının müəllifliyi ilə çap olunmuş "Firidun bəy Köçərli: "Ümmətdən-millətə doğru" adlı monoqrafiya bütünlüklə Firidun bəy Köçərlinin yaradıcılığından bəhs edir. (9) Əsərdə ayrı-ayrı mövzular haqqında materiallar toplanaraq, geniş şərh verilmişdir. Həmçinin kitabda klassik ədəbiyyatımızın dəyərli nümayəndələrindən, dövrün ictimai-siyasi hadisələrindən, savadsızlığın ləğv edilməsi uğrunda ziyalılarımızın apardığı mübarizədən, cəmiyyətdə qadın hüquqsuzluğunun aradan qaldırılmasından, dini fanatizmin başımıza gətirdiyi bələlərdən, ölkəmizdə millilik ruhunun oyanması və digər məsələlərdən çox geniş məlumat verilmişdir.

Firidun bəy Köçərli irsinin öyrənilməsi sahəsində önəmli sənədlərə məcmuələr və konfrans materialları daxildir. Məcmuələrə "Firidun bəy Köçərli: Şifahi və yazılı ədəbiyyat" və "Görkəmli maarif xadimi" daxildir. Birinci məcmuə 2013-cü ildə "Nurlan" nəşriyyatında işıq üzü görmüşdür. (6, s.2) Məcmuənin tərtibçiləri K.Əliyev və F.Qasimovadır. M.Kazımoğlunun redaktorluğu ilə nəşr olunan məcmuədə Əliyev K. Ü. Firidun Bəy Köçərlinin Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində mövqeyi"; Qasimov C. "Firidun Bəy Köçərlinin müəmmalı ölümü"; İslam Sadıq. "Firidun Bəy Köçərlinin topladığı tapmacaların tipoloji təhlili"; "Firidun Bəy Köçərlinin folklorşünaslıq görüşləri"; G.Osmanova. "Epik folklor janrının çağdaş Azərbaycan nəsrinə təsiri"; A.Abbasova. "Firidun Bəy Köçərlinin "Balalara hədiyyə" kitabındakı "Göyçək Fatma" nağılı və onun variantları"; S.Əliyeva. "Firidun Bəy Köçərlinin "Balalara hədiyyə" kitabında heyvanlar haqqında nağıllar və təmsillər"; K.Əliyev. "Tənqidçi sənətkarlığı"; Z.Bayramlı. "F.Köçərlinin tədqiqatlarında Azərbaycan ədəbiyyatı və Füzuli yaradıcılığı"; A.Salmanov. "Firidun Bəy Köçərlinin mətnşünaslıq fəaliyyəti"; M.Vahidova. "Firidun Bəy Köçərli Seyid Əzim Şirvani haqqında" adlı məqalələr toplanmışdır. İkinci məcmuə isə H.Əhmədovun redaktorluğu ilə 2013-cü ildə nəşr edilmişdir. Məcmuəyə Əhmədov "H. F.B.Köçərli: İrəvan elmi pedaqoji və ədəbi mühiti" (7, s.4-25); Paşayev Ə. "Zaqafqaziya Müəllimlər seminariyası: F.B.Köçərli pedaqoji əlaqələr prosesində" (7, s.25-32); İsayev L. "Azərbaycanda pedaqoji muhitin formalaşmasında F.B.Köçərlinin rolu" (7, s.32-41); Bayramov H. "F.B.Köçərli, B.Qasprinski haqqında" (7, s.42-50); Quliyev H, Qurbanova S. "F.B.Köçərli-

nin elmi-pedaqoji fəaliyyətinin əsas istiqamətləri” (7, s.51-54); Orucova S. “F.B.Köçərli və Qazax müəllimlər seminariyası” (7, s.55-61); İsmayılxanova Ə., Qədirova Z. “F.B.Köçərlinin ədəbi-tənqidi görüşləri” (7, s.69-78); Şirzalo-va, M. “Milli-mənəvi dəyərlərimiz ana dilimiz” (7, s.79-88); Qocayeva C. “F.B.Köçərlinin tərbiyə haqqında fikirləri” (7, s.89-96); Balayeva P. “F.B.Köçərlinin pedaqoji fəaliyyəti” (7, s.97-101); Quliyeva K. “F.B.Köçərlinin dilimizin saflığı uğrunda mübarizəsi” (7, s.102-106); Mürsə-lova O. “F.B.Köçərlinin ədəbi konsepsiyasının formalaşmasında Axundov irsi-nin rolu” (7, s.107-110) adlı məqalələr daxil edilmişdir.

Görkəmli maarifçi, pedaqoq, ədəbiyyatşünas və publisist F.B.Köçərlinin anadan olmasının 150 illik yubileyinə həsr olunmuş Respublika elmi konfransının materialları Məhərrəm Vəliyevin və Nəzakət Hüseynovanın redaktorluğu altında toplanmış və 2013-cü ildə Avropa nəşriyyatında çap olunmuşdur.

Topluda Nəbiyeva A. “F.B.Köçərli və Aşıq Valeh” (8, s.4-11); Aygün Bağırılı. “F.B.Köçərli Kamal Talıbzadənin nəzəri-estetik görüşlərində” (8, s.11-15); Qasımova N. “F.B.Köçərlinin müəllimlər haqqında fikirləri” (8, s.15-21); Məm-mədov M. “F.B.Köçərli xalq ədəbi janrlarının araşdırıcısı kimi” (8, s.21-26); Həsə-nova M. “F.B.Köçərlinin metodik fəaliyyəti” (8, s.26-30); Osmanoglu M. “F.B.Köçərlinin maarifcilik fəaliyyəti və milli ideologiyası” (8, s.30-35); İmamverdiyeva N., Məmmədov F. “F.B.Köçərlinin pedaqoji görüşləri” (8, s.35-43) başlıqlı məqalələr toplanmışdır.

Firidun bəy Köçərli irsinin öyrənilməsinə xidmət edən elmi ədəbiyyata bu irsi tədqiq edən alimlər tərəfindən yazılan və müdafiəyə təqdim edilən dissertasiyalar və onların avtoreferatları daxildir. Belə ki, 1946-cı ildə görkəmli ədəbiyyatşünas alim Mir Cəlal Paşayevin filologiya elmləri doktoru alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim etdiyi “Azərbaycanda ədəbi məktəblər (1905-1917)” adlı dissertasiya işi, 1955-ci ildə F.Qasımzadənin “XIX əsr Azərbaycan ədəbiyyatında realist-demokratik cərəyanın inkişafı tarixi: II hissə”, 1956-cı ildə R.Həsənovanın “XIX əsrdə Rusiya və Azərbaycan ədəbi əlaqələri tarixindən”, 1961-ci ildə R.Qənbərqızının “Firidun bəy Köçərlinin “Azərbaycan ədəbiyyatı” əsərinin elmi mətninin hazırlanması, texnoloji tədqiqi və kommentariyası”, 1964-cü ildə K.Talıbzadənin “XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan ədəbi tənqidi (1905-1917)”, 1987-ci ildə V.Bəşirovun “XIX əsrin ikinci yarısında Azərbaycanda pedaqoji fikrin inkişafına mütərəqqi rus ideoloji ideyalarının təsiri”, 1989-cu ildə Ə.S. Mirzəyevin “Azərbaycan uşaq poeziyası problemləri (təşəkkül dövründən 1970-ci ilə qədər)”, 1994-cü ildə N.Vəlixanovun “Azərbaycanda maarifçi realist ədəbiyyatın inkişafı: 1890-1920-ci illər”, 1995-ci ildə İ.Həbibbəylinin “Cəlil Məmmədquluzadə: mühiti və müasirləri”, 1999-cu ildə N.Qəhrəmanlının “Azərbaycan ədəbiyyatı tarixçiliyi XIXXX əsrlər”, 2007-ci ildə V.Pirəliyevin “Firidun bəy Köçərlinin publisistikası”, 2010-cu ildə X.Murtafayevanın “Azərbaycan ədəbi-nəzəri fikrində və tənqidində uşaq ədəbiyyatı məsələləri” adlı dissersasiyaları və eyni zamanda İ.Həbibbəylinin 1996-cı ildə nəşr olunmuş “Cəlil Məmmədquluzadə:

mühiti və müasirləri” filologiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın avtoreferatı Firidun bəy Köçərli irsinin öyrənilməsi baxımından önəmlidir. Burada belə bir təzad yaranar bilər ki, İ.Həbibbəylinin “Cəlil Məmmədquluzadə: mühiti və müasirləri” adlı dissertasiya işinin Firidun bəy Köçərli irsi ilə nə əlaqəsi var. Qeyd etmək lazımdır ki, bu dissertasiyada F.B.Köçərlinin publisistikasına muraciət edilib.

Tədris ədəbiyyatının nəşri və xüsusilə artması maarif sisteminin, xalq təhsilinin genişlənməsi ilə əlaqədardır. Tədris ədəbiyyatına dərslik, dərs vəsaiti, proqramlar və metodiki vəsaitlər daxildir. Hər hansı tədris müəssisəsinin tədris proqramları əsasında yazılan, elmin və texnikanın son nailiyyətlərinə, inkişaf səviyyəsinə uyğun şəkildə yazılan kitab tiplərinə dərslik deyilir. Proqram materiallarını tamamlanmaq və dərinləşdirmək məqsədilə yazılan və çapdan buraxılan nəşrlərə dərs vəsaiti deyilir. (1, s. 297) Tarixilik baxımından ölkədə kitabın nəşr tiplərindən söhbət gedərkən ilk növbədə bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslıq üzrə kitabın nəşr tiplərinin yarandığını və inkişaf etdiyi qeyd etmək olar. (1, s. 355)

Firidun bəy Köçərli irsinin öyrənilməsi baxımından önəmli dərslikdə və dərs vəsaitinə nümunə kimi professor Bədirxan Əhmədovun qələmə aldığı “XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi” adlı sanballı kitablarını göstərmək olar. Kitablarda Azərbaycan ədəbiyyatının zəngin irsini tədqiq edir. Kitabın I cildi Azərbaycan ədəbiyyatının Rus İmperiyası dövrünü, yəni XIX əsrin sonları və XX əsrin əvvəllərini, II cildi isə Sovet Azərbaycanı, mühacirat Azərbaycanı və Cənubi Azərbaycanın müqayisəli təhlilinə həsr edilmişdir. (15)

“XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi” kitabının ikinci cildi 1920-1960-cı illəri əhatə edən ədəbiyyat tarixçiliyi ilə bağlı ziddiyyəti və mürəkkəb dövrləri əks etdirmək istiqamətində ilk əhəmiyyətli mənbələrdən biridir. Kitabda “Mühacirat ədəbiyyatı” və onun tərkib hissəsi olan “Legion ədəbiyyatı”nın ilk dəfə ədəbiyyat tarixində yer alması, milli ideya axtarışlarının milli dövlətçiliyin təşəkkülü ilə nəticələnməsi, ədəbi proseslərin tendensiya və meyilləri kimi aktual problemlərin əksi təqdirəlayiqdir. Əsərdə müəllif XX əsr maarifçilik hərəkatının nümayəndələri A.Səhhət, A.Şaiq, F.B.Köçərli və digər Azərbaycan ədiblərinin qələmə aldığı əsərləri təhlil etməyə nail olmuşdur.

Firidun bəy Köçərli irsinin öyrənilməsinə xidmət edən bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslıq nəşrlərinə Şəmistan Nəzirinin “Qoridən gələn qatar” sənədli povesti daxildir. 1993-cü ildə Azərbaycan nəşriyyatında çapdan çıxan povestin redaktoru T.Məmmədovdur. Povest 2011-ci ildə “Şərq-Qərb” nəşriyyatında təkrar nəşr edilmişdir. Əsərdə fədakar müəllim və tələbələrin işıqlı maarifçi arzuları, 1918-ci ildə minbir əziyyətlə seminariyanı Qoridən Azərbaycana köçürən Firidun bəy Köçərlinin gənclərimizin savadlanması yolunda cəkdidi əziyyətlər, 1920-ci ilin iyun ayında isə bolşevik-daşnaklar tərəfindən Firidun bəyin haqsız güllələnməsi sənədlər əsasında ilk dəfə qələmə alınmışdır.

Əgər birinci nəşrdə materiallar Müəllifdən (12, s.3); Unudulmaz səhifələrdən (12, s.7); İlk buraxılış (12, s.24); İlk maarif işığı (12, s.40); Maarif carçıları

(12, s.55); Cernyayevskinin “günahı” (12, s.71); Bədnam siyasət (12, s.109); Ata sevinci (12, s.120); Arzunun işığında (12, s.125); Qoridən gələn qatar (12, s.129); Qazax seminariyası (və seminariya binasını kim bağışlayıb) (12, s.140); Gələcəyin şəfəqi (12, s.143); Günahsız məhbus (12, s.169); Beş günlük qonaq (sənədli hekayə) (12, s.188) kimi başlıqlar altında qruplaşdırılsa da, artıq ikinci nəşrdə materialların qruplaşdırıldığı başlıqların sayı artmış və bu nəşrdə materialat İftixar duyğusu-xalq şairi Mirvarid xanım Dilbazi (13, s.3); Müəllifdən (13, s.6); Unudulmaz səhifələrdən (13, s.14); İlk buraxılış (13, s.35); İlk maarif işığı (13, s.53); Maarif carçıları (13, s.72); Çernyayevskinin “günahı” (13, s.90); Bədnam siyasət (13, s.135); Xalq yazıçısı İsmayıl Şıxlı ilə söhbət (13, s.138); Gürcü seminaristi ilə görüş (13, s.148); “Bu il seminariyaya dövlət hesabına qəbul olmayacaq” (Seminariyanın arxivi niyə yandı? (13, s.159); özü Gəncə üsyanının, arxivi isə 37-nin qurbanı oldu (13, s.166); Oğul həsrəti (13, s.178); Ata sevinci (13, s.183); Arzunun işığında (13, s.189); Qoridən gələn qatar (13, s.194); Qazax seminariyası (Seminariya binasını kim bağışlayıb?) (13, s.206); Bir görüşdən xatirə (Səməd Vəkilovun və Osman Sarıvəllinin seminariya illəri) (13, s.215); Gələcəyin şəfəqi (13, s.228); Günahsız məhbus (13, s.258); Seminaristin nakam ömrü (13, s.282); Badisəba ananın Şəki ünvanı (13, s.288); Firidun bəy Köçərlinin müdrik fikirlərindən (13, s.299); Şəxsiyyət (M.N.Qayıbov) (13, s.309); Axund Əbdüssəlam Axundzadə (13, s.317); Seminarist Əli Qasımovun Lev Tolstoyla görüşü (13, s.320); Şirvanlı şair Ağaeli bəy Naseh (S.324); Şıxlinski nəslinin şairləri (13, s.331); Gəncədə sona yetən iki ömür (13, s.355); Şuşada Firidun bəyin izi (13, s.359); Qori seminariyasında işləyən azərbaycanlı müəllimlər (13, s.366); Məni unutmayın (13, s.369); Firidun bəy Köçərliyə yazılan məktublardan (13, s.407); Firidun bəyin məqalələrindən (13, s.429); Firidun bəyə yazılan şeirlərdən (13, s.448); Firidun bəyin yetirmələrindən (13, s.458); Firidun bəy haqqında xatirələrdən (13, s.469); Müdriklər deyiblər ki... (13, s.486) başlıqları altında qruplaşdırılmışdır.

Ümumiyyətlə Firidun bəy Köçərli haqqında kitabların ayrı-ayrı səhifələrində Firidun bəy Köçərlinin kitabları haqqında mülahizələr, ədibin Azərbaycan görkəmli nümayəndələri, o cümlədən yazıçıları haqqında fikirləri, F.B.Köçərlinin rus və gürcü ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələri haqqında fikirləri, yazıçının ana dili uğrunda mübarizəsi, əsərlərində azadlıq və əxlaq problemləri, Qövsü Təbrizinin ilk tədqiqatçısı kimi fikirləri, Azərbaycan ədəbiyyat tarixində F.B. Köçərlinin rolu, yazıçının həyatı və yaradıcılığı, tərcümələri, metodiki, ictimai-siyasi və sosioloji, ədəbi-tənqidi görüşləri, uşaq ədəbiyyatı sahəsində fəaliyyəti, pedaqoji fəaliyyəti, Köçərli irsində dərslik məsələləri, F.B.Köçərlinin şəxsiyyətin formalaşmasında tərbiyə ilə mühitin əlaqəsi haqqında fikirləri, Tiflis şəhərində ədəbi fəaliyyəti, maarifçilik ideyaları, publisistik fəaliyyəti, onun haqqında ədəbiyyat nümayəndələrinin xatirələri və s. bu kimi məsələlərə toxunulmuşdur.

Beləliklə F.Köçərli irsi kitabxana resurslarının tərkib hissəsi olmaqla, onların tipoloji təhlilinə şərait yaradır.

Ədəbiyyat

1. Allahverdiyev B. Kitabşünaslığın əsasları. Monoqrafiya, Bakı, Uniprint, 2011, 446 s., s. 290
2. Azərbaycan kitabxana ensiklopediyası . Bakı: M.F. Axundov adına Milli Kitabxana, 2015, 630 s.
3. Bəktaş, İ. Firidun bəy Köçərlinin yaradıcılıq yolu . Bakı: Yazıçı, 1986, 83 s.
4. Cəmiyeva U.H. Əlyazma üzərində redaktor işi. Bakı, Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2007, 90 s.
5. Əhmədov, H. Maarif fədailəri: Qoşa qanad.Bakı: ADPU, 2013, 199 s.
6. Firidun bəy Köçərli: Şifahi və yazılı ədəbiyyat /tərt. ed. K.Əliyev, F.Qasımova; red. M.Kazımoğlu; AMEA, Folklor İn-tu..Bakı: Nurlan, 2013, 178 s.
7. Görkəmli maarif xadimi /elmi red. H.M.Əhmədov.-Bakı: ADPI, 2013, 113s.
8. Görkəmli maarifçi, pedaqoq, ədəbiyyatşünas və publisist F.B.Köçərlinin anadan olmasının 150 illik yubileyinə həsr olunmuş Respublika elmi konfransının materialları. 25- 26 noyabr 2013-cü il /elmi red.: Məhərrəm Vəliyev, Nəzakət Hüseynova; Bakı Dövlət Universiteti.Bakı: Avropa, 2013, 262s.
9. Nəbiyev, B. Görkəmli tədqiqatçı və ədəbiyyatşünas (1863-1920) Azərbaycan SSR EA, Nizami ad. Ədəbiyyat İnstitutu. Bakı: AzSSR EA, 1963, 164 s.
10. Nəbiyev, B. Firidun bəy Köçərli: Mənalı ömürdən səhifələr. Bakı: Gənclik, 1984, 228 s.
11. Nəzirli, Ş. Qoridən gələn qatar: (sənədli povest). Bakı: Azərnəşr, 1993, 207 s.
12. Nəzirli, Ş. Qoridən gələn qatar: (sənədli povest). Əlavələrlə ikinci nəşri. Bakı: Şərq-Qərb, 2011, 492 s.
13. Pirəliyev, V. F.B.Köçərlinin publisistikası: monoqrafiya. Bakı, 2010, 335 s.
14. Şərifova S. XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının tarixi”nə baxış//Respublika qəzeti, Bakı, 2015

Məqalə “Kitabxana resursları və informasiya axtarış sistemləri kafedrası”nın oktyabr 2018-ci il tarixli 04 sayılı iclasında çapa məsləhət bilinmişdir